

Leren en lesgeven met ict in het mbo 2022

Katern C | Kansen voor professionalisering

Frank Willems
Kyra de Korte
Carolien van Rens
Marloes Timmermans
Bas Kurver
Marijke Kral

Colofon

iXperium Centre of Expertise Leren met ict
Academie Educatie, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
www.ixperium.nl

Leren en lesgeven met ict in het mbo 2022

Katern C | Kansen voor toekomstige professionalisering

Auteurs:

Frank Willems, Kyra de Korte, Carolien van Rens, Marloes Timmermans, Bas Kurver & Marijke Kral

iXperium Centre of Expertise Leren met ict 2023

Dit onderzoek is mede tot stand gekomen door een subsidie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

**Naamsvermelding-NietCommercieel
4.0 Internationaal (CC BY-NC 4.0)**

Inhoud

1.	Inleiding.....	4
1.1.	Onderzoeksgroep	5
1.2.	Leeswijzer	5
2.	Interesses van docenten voor professionalisering op het gebied van onderwijs en ict	6
2.1.	Interesses voor professionaliseringsthema's	6
2.2.	Verschillen tussen docenten in hun professionaliseringsinteresses	7
3.	Motieven van docenten voor professionalisering	10
3.1.	Motieven voor professionalisering	10
3.2.	Verschillen tussen docenten in hun motieven voor professionalisering.....	13
4.	Conclusies en aanbevelingen	14
4.1.	Conclusies.....	14
4.2.	Aanbevelingen	15
	Bijlage 1: Achtergrondkenmerken die samenhangen met de thema's waarop docenten zich zouden willen ontwikkelen rondom onderwijs en ict	17

1. Inleiding

In het voorjaar van 2022 heeft het iXperium Centre of Expertise Leren met ict de monitor Leren en lesgeven met ict afgenomen in het mbo, in samenspraak met het ministerie van OCW, de MBO Raad, MBO Digitaal en het programma 'Doorpakken op Digitalisering'. Over de stand van zaken in het mbo met betrekking tot het leren en lesgeven met ict is in juli 2022 een eerdere rapportage uitgebracht ([Katern A: Stand van zaken](#)). De bevindingen die dit katern bevatte, toonden dat in het mbo nog niet alle mogelijkheden met ict ten volle worden benut, bijvoorbeeld als het gaat om aandacht voor de ict-geletterdheid van studenten en het gebruik van ict ter ondersteuning van de zelfregie bij studenten en de voorbereiding en begeleiding van BPV. We zagen ook dat er bijvoorbeeld grote verschillen zijn in de mate waarin docenten zich in de drie jaar voor 2022 hebben geprofessionaliseerd op het gebied van onderwijs en ict.

In januari 2023 is [Katern B: Ontwikkelingen 2017-2022](#) uitgebracht. In dat katern is ingezoomd op de vraag hoe docenten hun competenties om les te geven met en over ict de afgelopen jaren hebben ontwikkeld. We hebben gezien dat regelmatige en brede professionalisering leidt tot competentieontwikkeling en tot meer inzet van ict in het onderwijs.

Uit onderzoek weten we dat het belangrijk is dat de inhoud van professionalisering aansluit op de persoonlijke behoeften, interesses, voorkeuren, motieven en overtuigingen van docenten. Als die aansluiting er is, zijn professionaliseringstrajecten effectiever¹. Om passende en effectieve professionalisering te kunnen aanbieden, moeten instellingen een beeld hebben van de interesses en motieven van docenten voor ontwikkeling op het gebied van leren met ict.

Onderhavige rapportage is Katern C: Kansen voor professionalisering. In dit katern zoomen we in op factoren die docenten motiveren om zich te professionaliseren op het gebied van onderwijs en ict. We kijken daarbij naar de toekomst: op welke thema's willen docenten zich de komende twee jaar professionaliseren, wat motiveert hen hierbij en zien we hierin verschillen tussen docenten?

Katern C is een aanvulling op en een verdere specificering van Katern A en B. Om overlap tussen de katernen te voorkomen, gaan we in dit katern niet nader in op het onderzoeksmodel en de wijze waarop lesgeven met en over ict en de competenties hiervoor zijn geoperationaliseerd en gemeten. Dit is verder uitgewerkt in [Katern A](#).

De centrale vraag waar dit rapport een antwoord op geeft, is:

Welke interesses en motieven hebben mbo-docenten² voor professionalisering op het gebied van leren en lesgeven met en over ict?

Om de centrale vraag te kunnen beantwoorden, is een aantal deelvragen geformuleerd:

- a) Op welke thema's willen docenten zich de komende twee jaar professionaliseren en welke verschillen en/of overeenkomsten zijn daarbij zichtbaar?
- b) Wat motiveert docenten om deel te nemen aan professionaliseringsactiviteiten en welke verschillen en/of overeenkomsten zijn daarbij zichtbaar?

---

¹ [Bouwstenen voor effectieve docentprofessionalisering - iXperium](#)

² 90 procent van de respondenten gaf aan 'docent' te zijn en zeven procent 'instructeur'. De overgebleven drie procent bestond uit overig onderwijsgevend personeel, waaronder (technisch) onderwijsassistenten. Voor de leesbaarheid gebruiken we in het rapport de term 'docenten' voor de gehele onderzoeksgroep, tenzij we expliciet aangeven dat het gaat om de respondenten die hebben aangegeven 'docent' te zijn.

1.1. Onderzoeksgroep

Het onderzoek waarvan in Katern C verslag wordt gedaan, is gebaseerd op een onderzoekspopulatie van circa 5.500 docenten van 32 mbo-instellingen. In Katern A is meer informatie te vinden over deze onderzoeksgroep. De motieven en interesses met betrekking tot professionalisering zijn aan het eind van de vragenlijst bevraagd. Niet elke docent heeft de vragenlijst volledig ingevuld, waardoor de onderzoeksgroep in Katern C kleiner is dan in Katern A (5.467 tegenover 6.133 docenten)³.

1.2. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 zoomen we in op de professionaliseringsinteresses van de ondervraagde mbo-docenten. In paragraaf 2.1 kijken we in welke thema's docenten interesse hebben en in welke minder. In paragraaf 2.2 gaan we na in hoeverre die interesse verschilt op basis van achtergrondkenmerken, competenties van de docenten en naar de mate waarin zij ict inzetten in hun onderwijs. In hoofdstuk 3 komen de motieven van docenten om deel te nemen aan professionalisering op het gebied van onderwijs met ict aan bod. We beschrijven de antwoorden die mbo-docenten geven op de vraag: 'Wat motiveert jou om deel te nemen aan professionaliseringsactiviteiten gericht op onderwijs en ict?' (paragraaf 3.1). In paragraaf 3.2 kijken we vervolgens in hoeverre de motieven van docenten en hun competenties voor het lesgeven met ict verschillen. Tot slot omvat hoofdstuk 4 de conclusies en aanbevelingen.

---

³ Zoals in [Katern A: Stand van zaken](#) is opgemerkt, wijkt de groep respondenten die de vragenlijst niet helemaal heeft ingevuld statistisch af van de groep die dat wel had gedaan. Over het algemeen gaf de groep respondenten die de vragenlijst volledig had ingevuld aan iets vaker aan les te geven met en over ict. Mogelijk dat deze groep daarmee ook wat meer interesse heeft voor professionalisering op dit gebied. We verwachten echter dat de effecten en groepsverschillen die we in deze rapportage beschrijven algemeen geldend zullen zijn voor docenten in het mbo.

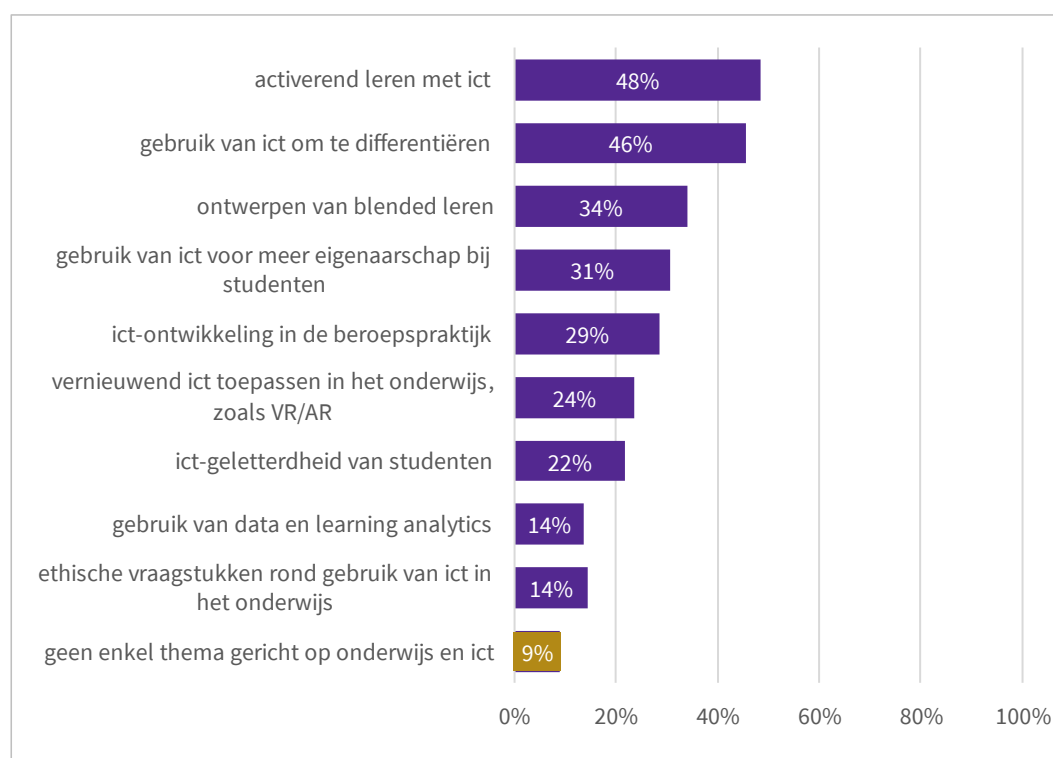
2. Interesses van docenten voor professionalisering op het gebied van onderwijs en ict

2.1. Interesses voor professionaliseringsthema's

Eén van de belangrijkste voorwaarden voor succesvolle docentprofessionalisering is dat de professionalisering aansluit bij de individuele behoeften en interesse van docenten⁴. Om die interesse en behoeften in kaart te brengen, is aan de deelnemende docenten de volgende vraag gesteld:

Op welke thema's, gericht op onderwijs en ict, wil je je de komende twee jaar ontwikkelen?

Docenten konden kiezen uit verschillende thema's en konden meerdere antwoorden geven. In Figuur 2.1 zien we een overzicht van de antwoorden die op deze vraag gegeven zijn. Bijna de helft van de docenten geeft aan zich te willen ontwikkelen met betrekking tot de thema's 'activerend leren met ict' en 'het gebruik van ict om te differentiëren'. Ongeveer een derde van de docenten geeft aan interesse te hebben voor professionalisering gericht op 'het ontwerpen van blended leren', 'het gebruik van ict voor meer eigenaarschap bij studenten' en/of 'ict-ontwikkeling in de beroepspraktijk'. De thema's 'gebruik van data en learning analytics' en 'ethische vraagstukken rond gebruik van ict in het onderwijs' zijn het minst vaak gekozen.

Figuur 2.1 - De thema's waarin docenten zich zouden willen ontwikkelen rondom onderwijs en ict. (n = 5.467).

Van de docenten heeft een overgrote meerderheid (91%) ten minste één van de aangeboden thema's gekozen om zich de komende twee jaar in te ontwikkelen. Er zijn duidelijke verschillen te zien in het aantal thema's waarin docenten interesse hebben. Ongeveer een kwart van de docenten (26%) heeft vier of meer thema's gekozen. Opvallend is dat docenten die zich de afgelopen jaren al veel hebben geprofessionaliseerd (met drie of meer professionaliseringsactiviteiten) vaker voor ieder thema kiezen dan docenten die zich minder hebben geprofessionaliseerd (minder dan drie professionaliseringsactiviteiten).

⁴ [Bouwstenen voor effectieve docentprofessionalisering - iXperium](#)

Negen procent geeft aan geen behoefte te hebben om zich de komende twee jaar te professionaliseren op het gebied van onderwijs en ict. Deze docenten blijken zich de afgelopen drie jaar ook minder vaak te hebben geprofessionaliseerd op dit gebied in vergelijking met docenten die wel interesse hebben in professionalisering op het gebied van ict.

2.2. Verschillen tussen docenten in hun professionaliseringsinteresses

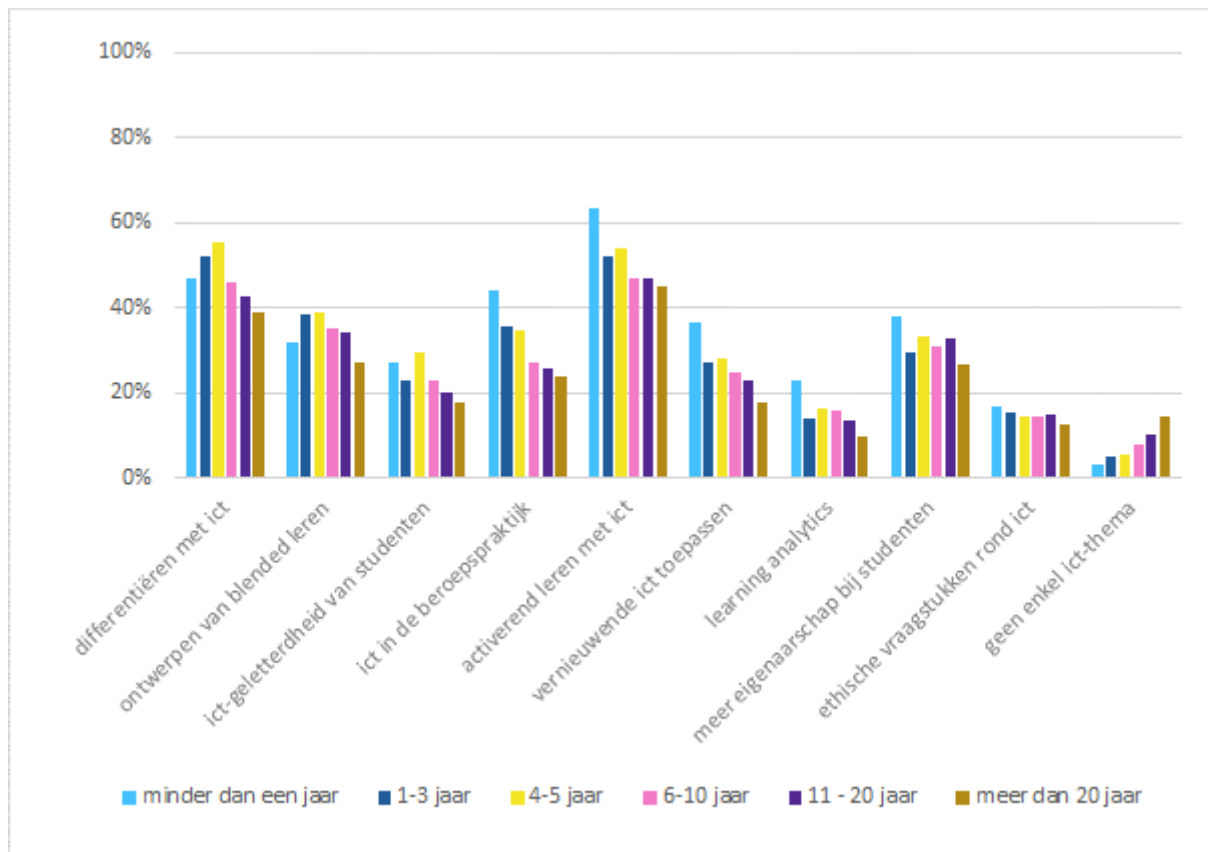
In deze paragraaf zullen de professionaliseringsinteresses worden uitgesplitst naar achtergrondkenmerken (type vak, functie, ervaring), de competenties van de docenten met betrekking tot leren en lesgeven met ict en het gebruik van ict in hun onderwijs.

Verschillende groepen docenten, uiteenlopende interesses

We zien diverse verschillen tussen docenten in hun professionaliseringsinteresses die verklaard kunnen worden aan de hand van hun functie, het (type) vak dat zij doceren of hun doelgroep. Zo gaven docenten van beroepsgerichte vaker aan behoefte te hebben aan professionalisering gericht op 'ict-ontwikkeling in de beroepspraktijk' dan AVO-docenten. Daarnaast hebben meer docenten van entreeopleidingen interesse in professionalisering gericht op 'ict-geletterdheid van studenten' dan de docenten van andere typen opleidingen. Tot slot hebben docenten, in vergelijking met instructeurs, vaker interesse in professionalisering gericht op het 'gebruik van ict voor meer eigenaarschap bij studenten'. Een overzicht van alle verschillen staat weergegeven in Bijlage 1.

Uit de monitor is gebleken dat er verschillen zijn in interesses tussen docenten naar de mate waarin ze onderwijservaring hebben (Figuur 2.2). We zien dat:

- de docenten met *minder dan een jaar onderwijservaring* veel interesse hebben in de verschillende thema's. 38 procent van de startende docenten heeft aangegeven zich te willen professionaliseren in vier of meer van de genoemde thema's. Daarbij zijn de meest gekozen thema's 'activerend leren met ict', 'ict-ontwikkeling in de beroepspraktijk', 'vernieuwend ict toepassen in het onderwijs'. Daarnaast heeft slechts drie procent van de startende docenten aangegeven zich niet te willen professionaliseren op het gebied van onderwijs met ict.
- van de groep met *één tot en met vijf jaar onderwijservaring* heeft ruim 30 procent van de docenten geantwoord zich de komende twee jaar op vier of meer thema's te willen professionaliseren. Deze docenten kiezen vaker dan de andere groepen voor de thema's 'ontwerpen van blended leren', 'gebruik van ict om te differentiëren' en 'ict-geletterdheid van studenten'. Ongeveer vijf procent van deze groep is niet geïnteresseerd in professionalisering met betrekking tot een van de genoemde thema's.
- docenten met *zes of meer jaar ervaring* minder interesse hebben in elk van de thema's, waarbij de meest ervaren docenten de minste interesse hebben in professionalisering. Zij kiezen minder thema's (tachtig procent van de groep met de meeste onderwijservaring kiest drie of minder thema's) en geven vaker dan de minder ervaren groepen aan zich op geen enkel thema rondom onderwijs en ict te willen professionaliseren. Daarbij moeten we in ogenschouw nemen dat in deze groep relatief meer docenten van boven de 60 jaar zitten (36 procent tegenover 17 procent in de gehele onderzoeksgroep).

Figuur 2.2 - De thema's waarin docenten zich zouden willen ontwikkelen rondom onderwijs en ict. Gerelateerd aan aantal jaar ervaring in het onderwijs (n = 5.467).

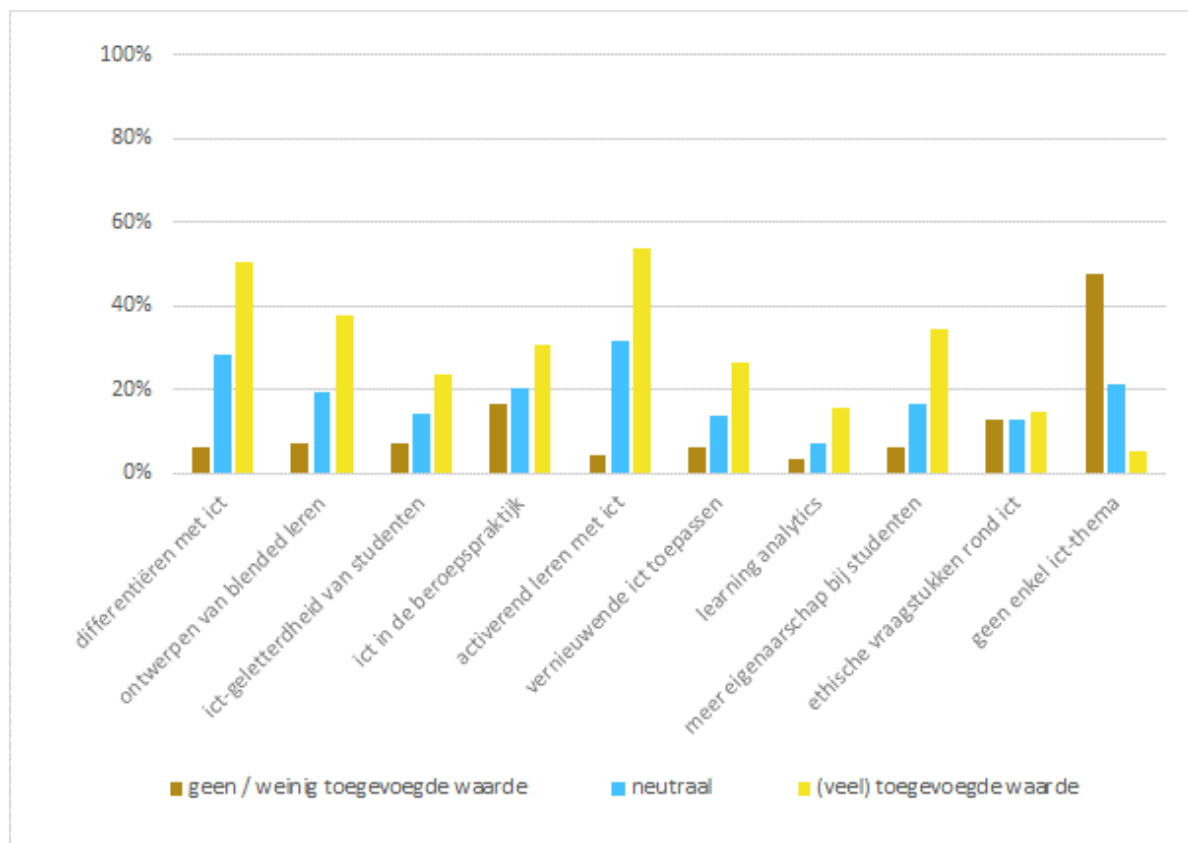
Meer doen smaakt naar meer

In Katern A hebben we gezien dat het competentieniveau met betrekking tot lesgeven met ict verschilt tussen docenten. Ook verschilt de mate waarin zij lesgeven met en over ict en de variëteit aan vormen waarin ze dat doen. Er is, zowel op het gebied van lesgeven met als lesgeven over ict, sprake van een groep 'koplopers', een 'peloton' en een groep 'achterblijvers' (zie [Katern A](#) voor meer informatie). De competenties voor het lesgeven met ict zijn bij de koplopers beter ontwikkeld en deze groep maakt in toenemende mate gebruik van ict in het onderwijs, in tegenstelling tot de achterblijvers.

De koplopersgroep verschilt niet al te veel van het peloton als het gaat om hun professionaliseringsbehoeften. De achterblijvers wijken wel sterk af van deze beide groepen. Koplopers kiezen relatief vaak (meer dan 30 procent) voor vier of meer thema's. Achterblijvers kiezen juist vaker voor de optie 'geen enkel thema gericht op onderwijs en ict' (ongeveer 15 procent).

Als we tot slot kijken naar de relatie tussen gekozen thema's en specifieke competenties, dan blijkt de keuze voor elk van de thema's vrijwel steeds samen te hangen met de docentcompetenties. Hoe competentier een docent zich op het gebied van onderwijs en ict voelt, hoe groter de kans dat hij of zij interesse heeft in professionalisering rondom de genoemde thema's. De grootste verschillen zien we bij de competentie 'meerwaarde van ict': docenten die meerwaarde zien van ict voor het onderwijs hebben een grotere interesse voor bepaalde thema's dan docenten die die meerwaarde minder onderschrijven. Van de docenten die (veel) toegevoegde waarde zien in ict (79 procent van het totaal, zie [Katern A](#)) kiest 31 procent vier of meer thema's. Bij de docenten die geen of weinig toegevoegde waarde zien (twee procent van het totaal) kiest slechts twee procent voor vier of meer thema's.

Figuur 2.3 - De thema's waarin docenten zich zouden willen ontwikkelen rondom onderwijs en ict. Gerelateerd aan de waarde die wordt gehecht aan ict in het onderwijs (n = 5.467).

3. Motieven van docenten voor professionalisering

3.1. Motieven voor professionalisering

In het vorige hoofdstuk hebben we gezien op welke thema's de docenten zich de komende twee jaar zouden willen ontwikkelen. Dat docenten aangeven dat ze zich *willen* ontwikkelen, betekent echter niet dat dit in de praktijk ook daadwerkelijk gebeurt. Uit de resultaten van zowel het huidige onderzoek als eerdere monitoronderzoeken blijkt dat niet elke docent evenveel professionaliseringsactiviteiten onderneemt op het terrein van onderwijs en ict. Er zijn grote verschillen in het aantal ondernomen activiteiten en er bestaat veel diversiteit in het soort activiteiten. Naast de interesse in een bepaald thema zijn er andere factoren die bepalen of een docent gemotiveerd is om deel te nemen aan professionalisering. Denk daarbij aan de ervaren autonomie van de docent en het geloof in het eigen kunnen, kenmerken van de organisatie en het voor de docent beschikbare professionaliseringsaanbod⁵.

Om te onderzoeken welke motieven voor de docenten van toepassing zijn, is aan de docenten die deelnamen aan de monitor de vraag gesteld:

“Wat motiveert jou om deel te nemen aan professionaliseringsactiviteiten gericht op onderwijs en ict? Voor mij is het belangrijk dat...”

Meer dan vierduizend docenten hebben deze open, niet verplicht gestelde vraag beantwoord. De analyse van de antwoorden toont een patroon van steeds terugkomende motieven voor professionalisering. Deze categorieën van motieven lopen we stuk voor stuk langs in dit hoofdstuk, waarbij de vaakst genoemde categorie als eerst aan bod komt en de minst vaak genoemde als laatste. De tussenkopjes geven daarbij telkens de kern van die betreffende categorie weer in de vorm van een fictief citaat. We starten daarna elke categorie van motieven met twee citaten die in de vragenlijst daadwerkelijk door deelnemende docenten gegeven zijn en die voor de betreffende categorie karakteristiek zijn. Daarna lichten we de categorie toe⁶.

“Voor mij is het belangrijk om bij de tijd te blijven.”

‘Bij blijven’, ‘up-to-date zijn’ of ‘meegaan met de tijd’ zijn de vaakst genoemde motieven voor professionalisering op het gebied van onderwijs en ict. Docenten die dit motief noemen, zien het als een vanzelfsprekendheid dat ze zich op dit terrein blijven ontwikkelen, als een logisch gevolg van de steeds prominere plek van ict in de maatschappij en het onderwijs.

“Voor mij is het belangrijk dat je je onderwijs blijft vernieuwen, zelf blijft leren, aansluit bij belevingswereld van de studenten.”

“Ik vind het een heel belangrijk thema omdat de digitalisering niet meer weg te denken is. Ik vind dat we professionals van de toekomst hierin mee moeten nemen.”

Sommige docenten geven aan dat het voor hen belangrijk is om het onderwijs te ‘moderniseren’ of ‘vernieuwen’. Een relatief groot aantal docenten vindt het belangrijk om aan te sluiten bij de belevingswereld van

⁵ [Bouwstenen voor effectieve docentprofessionalisering - iXperium](#)

⁶ Het lijkt erop dat de thema's voor professionalisering hebben doorgewerkt in de antwoorden van de docenten op deze vraag. Docenten die (onder andere) kozen voor de thema's ‘activerend leren met ict’ en ‘differentiëren met ict’ geven bijvoorbeeld vaker aan gemotiveerd te zijn om hun didactisch repertoire met behulp van ict uit te breiden, zodat dat meerwaarde heeft voor de leerling. Docenten die (onder andere) kozen voor het thema ‘ict-ontwikkeling in de praktijk’ refereren bij de motievenvraag voornamelijk aan de bevordering van beroepsspecifieke ict-vaardigheden van studenten. En de docenten die (onder andere) kozen voor het thema ‘ict-geletterdheid van studenten’ bij de vraag naar hun motivatie om deel te nemen aan professionaliseringsactiviteiten vaker naar die ict-geletterdheid. Dat betekent echter niet dat er een causale relatie is tussen de antwoorden op de vraag naar hun interesse in bepaalde thema's met betrekking tot professionalisering en de antwoorden op de vraag naar hun motieven om te willen professionaliseren. Een docent die intrinsieke interesse in een bepaald thema heeft, zal immers meer behoefte hebben om zich daarin te professionaliseren én daarvoor ook gemotiveerd zijn.

de student. Studenten groeien op en functioneren in een digitale wereld, dus om de verbinding met de student niet te verliezen, moet ook de docent bekend zijn met en competent zijn op het gebied van ict. Hierbij verschilt de mate van ervaren autonomie en motivatie onder de docenten; een enkeling heeft vooral het idee mee te 'moeten' met de rest en is bang om 'achterop raken'.

“Voor mij is het belangrijk dat ik mijn didactisch repertoire met behulp van ict uitbreid, zodat dat meerwaarde heeft voor de student.”

Naast 'bij blijven' noemen docenten relatief vaak specifiekere (onderwijs-) doelstellingen die zij hopen te behalen via professionalisering. Bij veel van de genoemde doelstellingen staat de student centraal. De professionalisering is volgens de docenten geslaagd als de student er de vruchten van plukt, zo blijkt uit hun antwoorden. Professionalisering moet dus gericht zijn op het verbeteren van het leerrendement van de student. Dat leerrendement kan worden verhoogd door het vergroten van het didactisch repertoire van de docent via de inbreng van ict. Veel docenten geven ook concreter aan wat volgens hen de

“Voor mij is het belangrijk dat de studenten leren. Als ict daaraan kan bijdragen dan sta ik daar zeker voor open.”

“Voor mij is het belangrijk dat ik op de hoogte ben van en kan gebruik maken van nieuwe ontwikkelingen in ict en onderwijs. Zo blijft (mijn) onderwijs relevant, boeiend, interessant en inspirerend voor zowel studenten als docenten.”

meerwaarde van ict is bij het verhogen van het leerrendement van studenten. Zo noemen zij dat lesgeven met ict het onderwijs niet alleen aantrekkelijker en boeiender kan maken, maar ook efficiënter, effectiever, veelzijdiger en gevarieerder, of meer activerend en interactief. Op die manier draagt de toepassing van ict bij aan de verbetering van het onderwijs en leidt daarmee uiteindelijk tot een verhoogde leerwinst voor de studenten.

“Ik vind het van belang dat de professionalisering heel duidelijk aansluit bij mijn eigen dagelijkse onderwijspraktijk.”

In het verlengde van de behoefte om het eigen didactische repertoire uit te breiden, geeft een relatief groot deel van de docenten aan dat het voor hen belangrijk is dat de inhoud van de professionalisering direct – bij wijze van spreken de volgende dag al – toepasbaar is in het eigen onderwijs. Docenten zoeken naar concrete handvatten die eenvoudig implementeerbaar zijn in hun onderwijs.

“Voor mij is het belangrijk dat het de volgende dag toe te passen is in de lessen.”

“Voor mij is het belangrijk dat deze professionaliseringsactiviteiten praktisch en handzaam zijn. Het moet ook niet te vaak fout gaan en vertraging opleveren.”

“Voor mij is het belangrijk dat professionalisering gericht is op de bevordering van beroepsspecifieke ict-vaardigheden van studenten.”

Relatief veel docenten geven aan dat het voor hen motiverend is als professionalisering gericht is op en aansluit bij de toekomstige beroepspraktijk van studenten. Studenten moeten bijvoorbeeld beroepsspecifieke ict-vaardigheden opdoen en leren werken met beroepsspecifieke software. Docenten willen zich om die reden professionaliseren in lesgeven over ict en willen voorkomen dat er een hiaat ontstaat tussen technologische ontwikkelingen in de beroepspraktijk en de vaardigheden die studenten

“Voor mij is het belangrijk dat de student goed voorbereid de arbeidsmarkt op kan.”

“Voor mij is het belangrijk dat de studenten meegenomen worden in de ict-mogelijkheden van het werkveld.”

ontwikkelen tijdens hun studie. Ze willen op de hoogte blijven van relevante ontwikkelingen op het gebied van technologie in het werkveld en willen deze geïntegreerd kunnen aanbieden in hun onderwijs, met als doel om hun onderwijs actueler en relevanter te maken en studenten voldoende te kunnen voorbereiden op hun toekomstige beroep.

“Voor mij is het belangrijk dat professionalisering gericht is op het bevorderen van de ict-geletterdheid van studenten.”

Relatief veel docenten kijken wat betreft de ict-geletterdheid van de student niet alleen naar leren en werken, maar ook naar leven. Lesgeven over ict heeft volgens deze docenten niet alleen betrekking op het voorbereiden op het beroepenveld, maar ook op deelname aan de maatschappij. Zij geven aan zich zorgen te maken over of studenten de vaardigheden beheersen die nodig zijn om mee te kunnen draaien in

“Voor mij is het belangrijk dat ook laaggeletterden (mijn doelgroep) optimaal gebruik kunnen maken van ict-toepassingen en internet en zich daarmee zelfstandig kunnen redden.”

“Voor mij is het belangrijk om de student te helpen zich te ontwikkelen, zodat deze zich staande kan houden in de maatschappij.”

een samenleving die in rap tempo digitaliseert. Een deel van de docenten signaleert tekorten aan specifieke vaardigheden, zoals instrumentele ict-vaardigheden of informatie- en mediavaardigheden. In beide gevallen zien docenten een rol voor het onderwijs en voor henzelf als docent om bij te dragen aan de ict-geletterdheid van studenten.

“Professionalisering moet mijn eigen ict-geletterdheid bevorderen.”

Docenten zien een taak voor zichzelf weggelegd om studenten te helpen op ict-gebied, maar ze voelen zich niet allemaal zelf voldoende ict-geletterd of -vaardig om dat te doen. Een deel van de docenten loopt tegen de grenzen van hun vaardigheden aan en vindt het mede hierom van belang dat professionalisering gericht is op het verbeteren van hun eigen ict-geletterdheid. Ze

“Voor mij is het belangrijk dat ik elke student kan bereiken op ict-gebied en hen kan helpen groeien om meer ict-vaardig te worden. Ik wil kunnen levelen met elke student op ict-gebied.”

“Voor mij is het belangrijk dat mijn ict-vaardigheden up-to-date blijven zodat ik mijn taken zonder al te veel stress kan uitvoeren.”

zeggen bijvoorbeeld dat ze (minimaal) net zo vaardig willen zijn als de gemiddelde student, onder andere omdat ze vinden dat ze minimaal net zoveel zouden moeten weten als de studenten en ze ‘boven de stof’ willen staan. Andere docenten spraken de wens uit om studenten te kunnen helpen bij problemen op het gebied van ict.

“Voor mij is het belangrijk dat ict mij helpt om mijn onderwijs gepersonaliseerder in te richten.”

De docenten die ict beschouwen als effectief middel om het onderwijs te verbeteren, zien de meerwaarde vooral met betrekking tot de uitbreiding van het eigen didactische repertoire gericht op het klassikale of groepsgerichte onderwijs. In mindere mate geven docenten aan interesse te hebben in de mogelijkheden van ict voor het meer individueel en gepersonaliseerd leren. De behoefte aan meer mogelijkheden om te kunnen differentiëren, wordt relatief vaak genoemd. Docenten willen ict gebruiken om de leerstof meer op maat aan te bieden en aan te sluiten op het eigen tempo of eigen niveau van de student. Andere aspecten van gepersonaliseerd leren, zoals aansluiten op leervragen, behoeften en/of wensen van individuele studenten en

“Voor mij is individueel onderwijs, dat niet tijd- en plaatsgebonden plaatsvindt, belangrijk. Er moet sprake zijn van relevante onderwerpen en materiaal dat voor iedereen toegankelijk is, waardoor dieper leren - in plaats van oppervlakkig leren en door een hoepeltje te springen - mogelijk is.”

“Voor mij is het belangrijk dat studenten autonomie en eigenaarschap ontwikkelen en kunnen leren in een vorm die hen past (differentiatie).”

het vergroten van de autonomie en het eigenaarschap van studenten worden veel minder vaak genoemd. Het kunnen monitoren van het leren door docenten wordt af en toe genoemd, maar het kunnen monitoren van leren door de student zelf nauwelijks.

“Voor mij is het belangrijk dat de professionalisering goed wordt georganiseerd, gefaciliteerd en ingebed.”

Een klein deel van de docenten benoemt het belang van de organisatie, facilitering en inbedding van het professionaliseringsaanbod. Randvoorwaarden die te maken hebben met de facilitering vanuit de instelling (bijvoorbeeld inbedding in beleid, maar ook het faciliteren in tijd, een goede ict-infrastructuur en voldoende ondersteuning vanuit het management) worden genoemd.

“Voor mij is het belangrijk dat dit dan ook breed ingezet gaat worden en dat de faciliteiten ook goed gevormd zijn. PDCA-cyclus toevoegen, zodat je net als een student kunt bouwen aan je kwaliteiten, en niet ‘hapsnap even wat gedaan en zo we zijn klaar’, dus erop terugkomen en aanvullen enz.”

“Tijd, daar ontbreekt het aan.”

“Voor mij is het belangrijk dat er kritisch wordt gekeken naar de inzet van ict.”

Als laatste merken we op dat een deel van de docenten zich bij de beantwoording van de vraag wat volgens hen van belang is bij professionalisering op het gebied van onderwijs en ict kritisch uit laat over de inzet van ict. Dat betekent echter niet dat zij de toepassing van ict in het onderwijs per definitie afwijzen. De docenten wijzen erop dat ict niet als doel moet worden ingezet, maar als middel. Ook noemden sommige docenten alleen te willen werken met ict-toepassingen waarvan de effectiviteit (voor het onderwijs) wetenschappelijk is aangetoond.

“Voor mij is het belangrijk dat ict toegepast wordt als middel; niet als doel. Daarom moet je scherp blijven op wat er mogelijk is en aangeboden wordt.”

“Voor mij is het belangrijk dat digitalisering een toevoeging is en niet een gimmick. Daarnaast moet het niet de plaats in nemen van menselijk contact, tenzij hier een goede aanwijsbare reden voor is.”

Daarnaast sprak een aantal docenten de zorg uit dat lesgeven met ict te veel de plaats in gaat nemen van intermenselijk contact of van het ‘klassieke leren’. Zij wijzen erop dat ict een aanvulling zou moeten zijn op het onderwijs en dat ict het lesgeven niet mag ‘overnemen’.

3.2. Verschillen tussen docenten in hun motieven voor professionalisering

De docenten die hebben deelgenomen aan de monitor, noemen verschillende motieven om te professionaliseren op het gebied van onderwijs en ict. Hoewel er nauwelijks duidelijke verschillen te zien zijn tussen de groepen docenten, zien we wel verschillen als het gaat om het takenpakket en/of achtergrondkenmerken van de docenten:

- Instructeurs, die zich met name bezighouden met de praktijkonderdelen van opleidingen, noemen dat ze het vooral belangrijk vinden dat professionalisering gericht is op de bevordering van beroepsspecifieke ict-vaardigheden van studenten, terwijl docenten, die vaker eindverantwoordelijk zijn voor het onderwijsprogramma en de begeleiding van studenten, juist de uitbreiding van hun didactisch repertoire belangrijk vinden;
- Docenten van beroepsgerichte vakken noemen, vaker dan docenten van AVO-vakken, dat ze het belangrijk vinden dat professionalisering gericht is op de bevordering van beroepsspecifieke ict-vaardigheden van studenten;
- Docenten die relatief veel professionaliseringsactiviteiten ondernemen, noemen vaker dat ze het belangrijk vinden om bij de tijd te blijven dan docenten die minder actief zijn op het gebied van professionalisering.

We zien geen verschil in motieven voor deelname aan professionalisering tussen koplopers, achterblijvers en het peloton. Docenten die regelmatig ict inzetten, of die goed ontwikkelde competenties voor lesgeven met ict hebben, noemden dezelfde motieven om zich te professionaliseren op het gebied van ict als docenten met een minder ontwikkelde competentieset voor lesgeven met ict. Het enige verschil dat we zien, is dat naarmate docenten meer de toegevoegde waarde van ict zien voor het onderwijs, zij minder vaak noemen dat er kritisch moet worden gekeken naar de inzet van ict in het onderwijs.

4. Conclusies en aanbevelingen

In dit rapport hebben we een beeld geschetst van de interesses en motieven van docenten in het mbo gericht op professionalisering op het gebied van onderwijs en ict.

Het katern beantwoordt de volgende overkoepelende vraag en deelvragen:

Welke interesses en motieven hebben docenten bij professionalisering op het gebied van leren en lesgeven met en over ict?

- a) *Op welke thema's willen docenten zich de komende twee jaar professionaliseren en welke verschillen en/of overeenkomsten zijn daarbij zichtbaar?*
- b) *Wat motiveert docenten om deel te nemen aan professionaliseringsactiviteiten en welke verschillen en/of overeenkomsten zijn daarbij zichtbaar?*

Dit rapport geeft aanwijzingen voor professionalisering van docenten in het mbo en kan helpen om de bestaande innovatie- en professionaliseringsagenda te herijken, zodat die recht doet aan de eigen ambities en aan de verschillen tussen onderwijsteams en docenten.

4.1. Conclusies

In Katern A zagen we dat een grote meerderheid van de docenten (87 procent) aangeeft zich in de periode 2019-2022 te hebben geprofessionaliseerd op het gebied van onderwijs met ict. Dit katern C toont dat bij veel docenten behoefte aan professionalisering aanwezig lijkt te zijn: negen van de tien docenten geeft aan interesse te hebben zich de komende twee jaar op één of meerdere thema's te professionaliseren. Gemiddeld noemen zij drie thema's waar zij hun professionalisering in het bijzonder op zouden willen richten. Dat deze interesse tot professionalisering op het gebied van onderwijs met ict er is, is een positief resultaat te noemen, zeker gezien het feit dat we in [Katern A](#) hebben gezien dat veel docenten slechts basale vaardigheden hebben op het gebied van onderwijs en ict. Bij veel docenten leeft dus kennelijk wel de *wil* om bepaalde competenties te verbeteren.

We hebben een beeld gekregen van de thema's waar voor de komende twee jaar de grootste professionaliseringsbehoeften liggen, namelijk 'activerend leren met ict' en 'het gebruik van ict om te differentiëren', gevolgd door 'het ontwerpen van blended leren', 'het gebruik van ict voor meer eigenaarschap bij studenten' en 'ict-ontwikkelingen in de beroepspraktijk'. Daarentegen blijkt de interesse voor onderwerpen als 'gebruik van data en learning analytics' en 'ethische vraagstukken rond gebruik van ict in het onderwijs' gering te zijn, terwijl dit wel onderwerpen zijn die naar verwachting steeds belangrijker worden in het onderwijs⁷.

Het huidige katern geeft ook inzicht in de belangrijkste motieven van mbo-docenten om deel te nemen aan professionalisering op het gebied van ict. Dat de docenten zich betrokken voelen bij het onderwerp 'onderwijs met ict', kan afgeleid worden aan het feit dat veel docenten de moeite hebben genomen om deze open, niet verplicht gestelde vraag naar hun motieven om te professionaliseren te beantwoorden. De meeste docenten tonen zich positief over de inzet en mogelijkheden van ict in het onderwijs. Ze zien ict als iets dat 'erbij hoort' en zien de meerwaarde die ict kan hebben voor de studenten, nu en in de toekomst. De taakopvatting om studenten op te leiden tot ict-geletterde burgers en beroepsbeoefenaars zien we terug in de antwoorden van de docenten.

⁷ Zie bijvoorbeeld de pagina's [Ethiek en privacy](#) en [Learning analytics](#) op de website van MBO Digitaal.

Docenten verschillen in hun professionaliseringsbehoeften. Startende docenten zien ict vaker als iets dat het onderwijs vooral leuker en moderner maakt. Ze willen zich, meer dan andere docentgroepen, ontwikkelen met betrekking tot thema's als 'vernieuwende ict-toepassingen' en 'activerend leren'. Zij die wat langer werkzaam zijn als docent, hebben een voorkeur voor professionalisering die meer gericht is op het toevoegen van meerwaarde voor het leren van studenten met behulp van ict. Zij willen zich meer ontwikkelen in het gebruik van ict om te differentiëren en op het ontwerpen van blended leren. Voor de groep meer ervaren docenten geldt: hoe langer zij werkzaam zijn in het onderwijs, hoe kleiner de behoefte aan professionalisering op vrijwel alle thema's is.

Docenten met sterker ontwikkelde competenties op het gebied van lesgeven met ict en die meer lesgeven met en over ict, zijn geïnteresseerder in professionalisering op dit gebied dan de docenten met minder ontwikkelde competenties en die minder actief zijn als het gaat om de toepassing van ict in hun lespraktijk. Bovendien zien we dat docenten die in de drie jaar voorafgaand aan het onderzoek al aan relatief veel professionaliseringsactiviteiten hebben deelgenomen, vaker voornemens zijn om dat de komende jaren te blijven doen dan docenten die minder actief zijn geweest op het gebied van professionalisering. Deze groep moet dan ook worden gefaciliteerd, zodat ze gemotiveerd blijven om ict in hun onderwijs te blijven inzetten en voor anderen, met name voor docenten uit het peloton, als inspiratiebron te dienen. Het is ook aan te bevelen om alert te blijven op het risico dat de kloof tussen enerzijds de kopgroep en middengroep en anderzijds de achterblijvers in omvang toeneemt. Instellingen doen er goed aan zich bewust te zijn van dit risico. Hoewel er niks mis is met het voorop laten lopen van de koplopers, is het van belang om ook de behoeften van de docenten die minder interesse hebben in professionalisering rondom onderwijs met ict in het professionaliseringsaanbod mee te nemen.

4.2. Aanbevelingen

Uit onderzoek weten dat het voor de effectiviteit van professionaliseringstrajecten belangrijk is dat de inhoud aansluit op de persoonlijke behoeften, interesses, voorkeuren, motieven en overtuigingen van docenten⁸. Om docenten te motiveren om zich te professionaliseren op het gebied van onderwijs met ict, zijn de volgende aanbevelingen geformuleerd.

Sluit aan bij specifieke behoeften van (groepen) docenten

Ga in gesprek met de teams en de docenten. De monitorportal en de factsheets kunnen daarbij helpen. Er hoeft niet gedacht te worden aan een 'one-size-fits-all-benadering'; binnen een instelling verschillen immers de behoeften tussen sectoren en teams. Docenten van entreeopleidingen hebben een sterke behoefte aan professionalisering op het gebied van de ict-geletterdheid van studenten. Door op deze behoefte te anticiperen, worden docenten geholpen om hun studenten digitale vaardigheden bij te brengen. Docenten van de AVO-vakken hebben meer behoefte aan bijscholing op het gebied van differentiëren en activerend leren met ict, terwijl docenten van beroepsgerichte vakken geïnteresseerder zijn in professionalisering op het gebied van vernieuwende ict-toepassingen in de beroepspraktijk. Dat betekent dat professionaliseringstrajecten van AVO- en beroepsgerichte docenten verschillend zullen zijn. Duidelijk is dat professionalisering meer effect heeft als deze aansluit bij vragen die leven in de (onderwijs)praktijk.

Naast het inzoomen op team- en sectorniveau is het van belang om oog te hebben voor elke individuele docent en diens beginsituatie en behoeften. We zien duidelijke verschillen tussen docenten, hetgeen betekent dat niet iedereen dezelfde professionalisering nodig heeft. Sommige docenten lopen tegen de grenzen van hun eigen vaardigheden aan en geven aan dat professionalisering vooral laagdrempelig moet zijn. Andere docenten voelen zich behoorlijk competent; enkele docenten gaven bij de vraag naar hun motivaties aan dat professionalisering voor hen alleen werkt als ze niet worden afgeremd door minder ict-geletterde collega's. Het is belangrijk om het professionaliseringsaanbod daar op af te stemmen.

---

⁸ [Bouwstenen voor effectieve docentprofessionalisering - iXperium](#)

Professionaliseer in een divers team, maar beperk verschillen in niveau en behoeften

Het is goed om te zorgen voor een gemengd gezelschap met betrekking tot de professionalisering van docenten. Denk bijvoorbeeld aan docenten die van elkaar kunnen leren doordat zij verschillende werkervaringen en verschillende vooropleidingen hebben. Daarnaast moet professionalisering tegemoetkomen aan het niveau en de behoeften van docenten. Wanneer het niveau en de behoeften te ver uiteenlopen, is het niet zinvol om een gezamenlijk professionaliseringstraject te starten. Sommige docenten gaven expliciet aan dat hun eigen ict-basisvaardigheden nog niet op orde zijn; voor die docenten kan het beter zijn om eerst die basisvaardigheden te verbeteren, voordat ze bijvoorbeeld worden geplaatst in een ontwikkelteam dat als doel heeft een blended leerarrangement te ontwikkelen.

Laat de meerwaarde van ict in het onderwijs zien, om ook de achterblijvers te motiveren

Niet iedereen wil uit zichzelf professionaliseren, en juist degenen die de minste vaardigheden bezitten, blijken het moeilijkst te bereiken. Het is dus van belang om hier afspraken over te maken en doelen voor te formuleren. Binnen de instelling kunnen teams waarbinnen docenten relatief veel gebruikmaken van ict, zich relatief competent voelen én sterk inzetten op professionalisering, als voorbeeld en inspiratiebron dienen. Instellingen kunnen dit soort teams op het spoor komen via het rapportageportal.

De antwoorden op de vraag naar de beweegredenen van docenten om zich te professionaliseren op het gebied van onderwijs met ict indiceren dat een deel van de groep achterblijvers mogelijk nog wel te motiveren is op het moment dat zij zien dat ict ‘werkt’. Deze docenten zijn kritisch op het gebruik van ict en hebben behoefte aan - soms zelfs expliciet wetenschappelijk – ‘bewijs’ voor de meerwaarde en effectiviteit van bepaalde ict-toepassingen voor het onderwijs. Dat is dan ook een extra argument voor beleidsmakers en aanbieders van professionalisering om met zorg te kiezen voor, en te blijven werken aan, een professionaliseringsaanbod dat evidence-informed is.

Tot slot moet worden opgemerkt dat het in de huidige tijd niet meer passend is om te vrijblijvend om te gaan met professionalisering op het gebied van onderwijs en ict. Dat ict een rol heeft in het onderwijs, is een gegeven waar docenten zich toe moeten verhouden en in moeten bekwamen. Er zullen dus eisen gesteld moeten worden die gelden voor alle docenten, ook degenen die zich op dit gebied niet willen professionaliseren. Op basis daarvan kunnen instellingen routes voor docenten uitwerken en hen faciliteren om daar te komen, rekening houdend met verschillen in interesses en motieven.

Bijlage 1: Achtergrondkenmerken die samenhangen met de thema's waarop docenten zich zouden willen ontwikkelen rondom onderwijs en ict

THEMA	ACTIVEREND LEREN MET ICT	GEBRUIK VAN ICT OM TE DIFFERENTIËREN	ONTWERPEN VAN BLENDED LEREN	GEBRUIK VAN ICT VOOR MEER EIGENAARSCHAP BIJ STUDENTEN	ICT-ONTWIKKELING IN DE BEROEPSPRAKTIJK
WORDT GEKOZEN DOOR:	48%	46%	34%	31%	29%
WIE KIEZEN HIER RELATIEF VAAK VOOR?	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten van AVO-vakken (54%) - Startende docenten (64%) en docenten met 1 tot 5 jaar ervaring in het onderwijs (52-54%) 	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten met 1 tot 3 jaar ervaring in het onderwijs (55%) en 4 à 5 jaar ervaring in het onderwijs (52%) - Docenten van AVO-vakken (50%) 	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten met 1 tot 5 jaar ervaring in het onderwijs (38-39%) 	(Geen opvallende verschillen)	<ul style="list-style-type: none"> - Startende docenten (44%) en docenten met 1 tot 5 jaar ervaring in het onderwijs (35%) - Docenten van beroepsgerichte vakken (36%)
WIE KIEZEN HIER RELATIEF MINDER VAAK VOOR?	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten met meer dan 20 jaar ervaring in het onderwijs (45%) - Docenten met een eerstegraadsbevoegdheid (40%) - Docenten van vakscholen (39%) - Instructeurs (36%) 	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten van beroepsgerichte vakken (43%) - Docenten met meer dan 20 jaar ervaring in het onderwijs (39%) - Instructeurs (32%) 	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten met meer dan 20 jaar ervaring in het onderwijs (27%) - Instructeurs (22%) 	- Instructeurs (21%)	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten met 11 tot 20 jaar ervaring in het onderwijs (26%) en docenten met meer dan 20 jaar ervaring in het onderwijs (24%) - Docenten van AVO-vakken (14%)
THEMA	VERNIEUWEND ICT TOEPASSEN IN HET ONDERWIJS, ZOALS VR/AR	ICT-GELETTERDHEID VAN STUDENTEN	GEBRUIK VAN DATA EN LEARNING ANALYTICS	ETHISCHE VRAAGSTUKKEN ROND GEBRUIK VAN ICT IN HET ONDERWIJS	GEEN ENKEL THEMA GERICHT OP ONDERWIJS EN ICT
WORDT GEKOZEN DOOR:	24%	22%	14%	14%	9%
WIE KIEZEN HIER RELATIEF VAAK VOOR?	<ul style="list-style-type: none"> - Startende docenten (36%) en docenten met 1-5 jaar ervaring in het onderwijs (27-28%) - Docenten van beroepsgerichte vakken (29%) 	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten van entreeopleidingen (50%) - Docenten met 4 à 5 jaar ervaring in het onderwijs (30%) - Docenten van AVO-vakken (28%) 	(Geen opvallende verschillen)	(Geen opvallende verschillen)	<ul style="list-style-type: none"> - Instructeurs (14%) - Docenten met meer dan 20 jaar ervaring in het onderwijs (14%) - Docenten van vakscholen (12%)
WIE KIEZEN HIER RELATIEF MINDER VAAK VOOR?	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten met meer dan 20 jaar ervaring in het onderwijs (18%) - Docenten met een pabo-diploma (14%) - Docenten van AVO-vakken (16%) 	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten met meer dan 10 jaar ervaring in het onderwijs (18-20%) - Docenten van beroepsgerichte vakken (18%) 	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten met meer dan 20 jaar ervaring in het onderwijs (10%) - Instructeurs (8%) - Docenten met een pabo-diploma (4%) 	- Instructeurs (8%)	(Geen opvallende verschillen)

Figuur 4 - Achtergrondkenmerken die significant ($p \leq .05$) samenhangen met de thema's waarop docenten zich zouden willen ontwikkelen rondom onderwijs en ict (n=5.467).